

KOMISJA NADZORU FINANSOWEGO

Przewodniczący
Andrzej Jakubiak

Warszawa, dnia 24/01/2014 r.

L. dz. DOK/WPR/07357 2 11/2014/PM

Sz. P.
Krzysztof Pietraszkiewicz
Prezes
Związku Banków Polskich
Ul. Kruczkowskiego 8
00-380 Warszawa

W nawiązaniu do Rekomendacji Rady ds. Systemu Płatniczego w zakresie bezpieczeństwa kart zbliżeniowych z dnia 30 września 2013 r., Komisja Nadzoru Finansowego przedstawia następujące stanowisko, dotyczące praktyki banków, polegającej na umożliwianiu posiadaczom rachunków przekroczenia kwoty środków zgromadzonych na rachunku bankowym (zwanego dalej przekroczeniem salda rachunku).

Prowadząc analizę praktyki wybranej grupy banków, związanej z oferowaniem kart płatniczych wyposażonych w funkcjonalność płatności zbliżeniowych, organ nadzoru zidentyfikował m.in. występowanie w działalności znacznej części ankietowanych podmiotów praktyki umożliwiającej przekroczenie salda rachunku. Z otrzymanych przez organ nadzoru wyjaśnień wynika, iż instytucja przekroczenia salda rachunku wykorzystywana jest m.in. w związku z autoryzacją w trybie offline części transakcji płatniczych dokonywanych za pomocą kart płatniczych wyposażonych w funkcjonalność płatności zbliżeniowych. Wskutek tego część transakcji dokonywana jest pomimo braku odpowiedniej kwoty środków na rachunku bankowym. Z posiadanych przez organ nadzoru informacji wynika jednak, że w praktyce przekroczenie salda rachunku może zaistnieć nie tylko w związku z transakcjami płatniczymi dokonywanymi za pomocą kart płatniczych. Stąd też, poniższe uwagi dotyczą instytucji przekroczenia salda rachunku bez względu na sposób jego powstania.

Na wstępie należy podkreślić, iż określona w art. 725 KC konstrukcja jurystyczna umowy rachunku bankowego zakłada jedynie zerowy albo dodatni stan środków na rachunku. Przyjęcie takiej konstrukcji oznacza, że zapewnienie odpowiednich mechanizmów (w tym procedur i zabezpieczeń technicznych) zapobiegających bezumownemu przekroczeniu salda rachunku obciąża bank, tj. profesjonalistę, który podjął się prowadzenia regulowanej działalności gospodarczej. W konsekwencji tego należy uznać, iż ewentualna praktyka stosowania w zakresie rachunków bankowych konstrukcji bezumownego przekroczenia salda rachunku jest niedopuszczalna. Praktyka taka może generować niekorzystne skutki faktyczne i prawne dla posiadacza rachunku. Bezumowne dopuszczanie do powstania ujemnego salda

rachunku i jednocześnie obciążanie jakimikolwiek kosztami z tego tytułu posiadacza rachunku, który posiada status konsumenta, w ocenie KNF wydaje się być sprzeczne z art. 3 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. Nr 171, poz. 1206).

Odmienną kwestią jest natomiast ocena prawidłowości umownego dopuszczania możliwości przekraczania salda rachunku i zamieszczania w treści zawieranej umowy rachunku bankowego stosownych postanowień.

Regulacje odnoszące się bezpośrednio do instytucji przekroczenia salda rachunku do polskiego porządku prawnego wprowadziła ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. Nr 126, poz. 715 z późn. zm.). Zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt 4 tejże ustawy w zakresie przekroczenia środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym stosuje się art. 34, art. 39, art. 45 i art. 47 tegoż aktu normatywnego (przekroczenie zdefiniowane zostało w art. 5 pkt 5). Należy zauważyć, iż określone w ustawie o kredycie konsumenckim regulacje instytucji przekroczenia mają zastosowanie wyłącznie do określonej kategorii umów rachunku bankowego (tj. umowy rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego) i wyłącznie do posiadaczy tych rachunków posiadających status konsumentów. Analiza przytoczonych przepisów prawa wskazuje, iż instytucja przekroczenia jest instytucją umowną¹ o wyraźnym kredytowym charakterze². Celem regulacji kwestii kredytu konsumenckiego (tj. Dyrektywy 2008/48/WE i implementującej jej polskiej ustawy) nie było wprowadzanie nowych typów umów kredytu, a jedynie wprowadzenie określonych, ujednoczonych ram postępowania w relacji kredytodawca-konsument w różnych typach umów kredytu zawieranych na obszarze Unii Europejskiej. Oznacza to, iż ustawa o kredycie konsumenckim (stanowiąca implementację dyrektywy 2008/48/WE) nie wprowadza nowej kategorii umowy konsumenckiego rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego, która dopuszczałaby ujemne saldo rachunku, tylko określa obowiązki kredytodawcy w przypadku, gdy umowa przewiduje możliwość przekroczenia salda rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego.

Komisja Nadzoru Finansowego stoi na stanowisku, że możliwość przekroczenia salda rachunku (w tym także w przypadku umów rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego zawieranych z konsumentami) winna być indywidualnie uzgadniana. Za niedopuszczalną należy uznać praktykę narzucania przez banki możliwości powstania przekroczenia salda rachunku, poprzez wprowadzenie odpowiednich postanowień w treści wzorca umowy, który wiąże posiadacza rachunku na zasadach określonych w art. 384 KC. Zdaniem Komisji Nadzoru Finansowego umowa dopuszczająca możliwość powstania przekroczenia salda rachunku, w której postanowienia dotyczące instytucji przekroczenia zawarte zostały w treści wzorca umowy, winna być oceniana w kontekście jej zgodności z zasadami współżycia społecznego.

W przypadku umów zawieranych z konsumentami postanowienia wprowadzające instytucję przekroczenia salda rachunku winny być również oceniane w świetle art. 385¹ i art. 385³ pkt 7 KC. Narzucenie konsumentom takiego postanowienia może powodować, iż w pewnych warunkach może dojść bez wiedzy i woli konsumenta do przekroczenia salda rachunku (tj. w istocie do zaciągnięcia kredytu). Konsekwencją tego może być ponoszenie kosztów kredytu, w sytuacji, gdy posiadacz rachunku zainteresowany był jedynie

¹ Zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim kwestie dotyczące instytucji przekroczenia winy być uregulowane w umowie.

² Przekroczenie odnosi się do udostępnienia środków pieniężnych w ramach kredytu. Zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim jeżeli możliwe jest przekroczenie salda rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego umowa powinna zawierać m.in. stopę oprocentowania kredytu i warunki jej zmiany (art. 34 ustawy).

gromadzeniem środków na rachunku bankowym i ewentualnym dokonywaniem rozliczeń pieniężnych w ramach środków zgromadzonych na rachunku, ale nie wyrażał chęci zaciągania zobowiązania o charakterze kredytowym.

W ocenie Komisji Nadzoru Finansowego w przypadku indywidualnego uzgadniania możliwości przekroczenia salda rachunku, kontrahenci winni jednocześnie uzgadniać maksymalną wysokość przekroczenia. Praktyka taka dotyczyć powinna również uzgodnionej z konsumentem możliwości przekroczenia środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym. Wprawdzie ustawa o kredycie konsumenckim nie wprowadza maksymalnego dopuszczalnego limitu przekroczenia salda rachunku, jednakże jednocześnie w przypadku dopuszczenia w umowie przekroczenia tego salda kredytodawca nie ma obowiązku dokonywania oceny ryzyka kredytowego konsumenta. Brak wprowadzenia adekwatnej maksymalnej kwoty przekroczenia mógłby generować istotne ryzyko nie tylko dla banków, ale również dla posiadaczy rachunków bankowych w zakresie możliwości spłaty powstałego zadłużenia z tytułu przekroczenia salda rachunku. Zaniechanie w zakresie umownego wprowadzenia maksymalnej wysokości przekroczenia winno być zdaniem KNF poddane ocenie w kontekście regulacji art. 58 ust. 1 KC, tj. czy taka czynność prawna nie ma na celu obejścia ustawy.

W kontekście powyższych uwag, należy również zauważyć, iż w przypadku kart kredytowych, uzgodniony w umowie limit kredytowy wyznacza górną wysokość środków udostępnionych kredytobiorcom. Wysokość limitu stanowi w szczególności wypadkową potrzeb kredytobiorców (określonych we wniosku kredytowym) i ich zdolności kredytowej. Stąd też, za nieprawidłową należy uznać praktykę umożliwiania przekroczenia uzgodnionego w umowie limitu kredytowego i obciążania kredytobiorców dodatkowymi kosztami z tego tytułu.

Mając na względzie powyższe uwagi oraz ryzyko prawne, jakie mogą generować nieprawidłowości w tym obszarze, Komisja Nadzoru Finansowego zwraca się z uprzejmą prośbą o przekazanie podmiotom zrzeszonym w Związku Banków Polskich niniejszego stanowiska, w celu przeanalizowania stosowanych w tym zakresie praktyk. Przekazując powyższe, oczekuję, że banki podejmą stosowne działania, mające na celu uwzględnienie przedmiotowych uwag, co powinno przyczynić się do zwiększenia zaufania do banków oraz pogłębienia przejrzystości prowadzonej przez nie działalności.

PRZEWODNICĄCY
KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

Andrzej Jakubiak

KOMISJA NADZORU FINANSOWEGO

Przewodniczący
Andrzej Jakubiak

Warszawa, dnia 24/10/2014 r.

L. dz. DOK/WPR/CF351 3 14/2014/PM

Sz. P.
Krystyna Majerczyk-Żabówka
Prezes
Krajowego Związku Banków Spółdzielczych
Ul. T. Boya-Żeleńskiego 6/22-23
00-621 Warszawa

W nawiązaniu do Rekomendacji Rady ds. Systemu Płatniczego w zakresie bezpieczeństwa kart zbliżeniowych z dnia 30 września 2013 r., Komisja Nadzoru Finansowego przedstawia następujące stanowisko, dotyczące praktyki banków, polegającej na umożliwianiu posiadaczom rachunków przekroczenia kwoty środków zgromadzonych na rachunku bankowym (zwanego dalej przekroczeniem salda rachunku).

Prowadząc analizę praktyki wybranej grupy banków, związanej z oferowaniem kart płatniczych wyposażonych w funkcjonalność płatności zbliżeniowych, organ nadzoru zidentyfikował m.in. występowanie w działalności znacznej części ankietowanych podmiotów praktyki umożliwiającej przekroczenie salda rachunku. Z otrzymanych przez organ nadzoru wyjaśnień wynika, iż instytucja przekroczenia salda rachunku wykorzystywana jest m.in. w związku z autoryzacją w trybie offline części transakcji płatniczych dokonywanych za pomocą kart płatniczych wyposażonych w funkcjonalność płatności zbliżeniowych. Wskutek tego część transakcji dokonywana jest pomimo braku odpowiedniej kwoty środków na rachunku bankowym. Z posiadanych przez organ nadzoru informacji wynika jednak, że w praktyce przekroczenie salda rachunku może zaistnieć nie tylko w związku z transakcjami płatniczymi dokonywanymi za pomocą kart płatniczych. Stąd też, poniższe uwagi dotyczą instytucji przekroczenia salda rachunku bez względu na sposób jego powstania.

Na wstępie należy podkreślić, iż określona w art. 725 KC konstrukcja jurydyczna umowy rachunku bankowego zakłada jedynie zerowy albo dodatni stan środków na rachunku. Przyjęcie takiej konstrukcji oznacza, że zapewnienie odpowiednich mechanizmów (w tym procedur i zabezpieczeń technicznych) zapobiegających bezumownemu przekroczeniu salda rachunku obciąża bank, tj. profesjonalistę, który podjął się prowadzenia regulowanej działalności gospodarczej. W konsekwencji tego należy uznać, iż ewentualna praktyka stosowania w zakresie rachunków bankowych konstrukcji bezumownego przekroczenia salda rachunku jest niedopuszczalna. Praktyka taka może generować niekorzystne skutki faktyczne i prawne dla posiadacza rachunku. Bezumowne dopuszczanie do powstania ujemnego salda

rachunku i jednocześnie obciążanie jakimikolwiek kosztami z tego tytułu posiadacza rachunku, który posiada status konsumenta, w ocenie KNF wydaje się być sprzeczne z art. 3 ustawy z dnia 23 sierpnia 2007 r. o przeciwdziałaniu nieuczciwym praktykom rynkowym (Dz.U. Nr 171, poz. 1206).

Odmianą kwestią jest natomiast ocena prawidłowości umownego dopuszczania możliwości przekraczania salda rachunku i zamieszczania w treści zawieranej umowy rachunku bankowego stosownych postanowień.

Regulacje odnoszące się bezpośrednio do instytucji przekroczenia salda rachunku do polskiego porządku prawnego wprowadziła ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Dz.U. Nr 126, poz. 715 z późn. zm.). Zgodnie z art. 4 ust. 2 pkt 4 tejże ustawy w zakresie przekroczenia środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym stosuje się art. 34, art. 39, art. 45 i art. 47 tegoż aktu normatywnego (przekroczenie zdefiniowane zostało w art. 5 pkt 5). Należy zauważyć, iż określone w ustawie o kredycie konsumenckim regulacje instytucji przekroczenia mają zastosowanie wyłącznie do określonej kategorii umów rachunku bankowego (tj. umowy rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego) i wyłącznie do posiadaczy tych rachunków posiadających status konsumentów. Analiza przytoczonych przepisów prawa wskazuje, iż instytucja przekroczenia jest instytucją umowną¹ o wyraźnym kredytowym charakterze². Celem regulacji kwestii kredytu konsumenckiego (tj. Dyrektywy 2008/48/WE i implementującej jej polskiej ustawy) nie było wprowadzanie nowych typów umów kredytu, a jedynie wprowadzenie określonych, ujednoczonych ram postępowania w relacji kredytodawca-konsument w różnych typach umów kredytu zawieranych na obszarze Unii Europejskiej. Oznacza to, iż ustawa o kredycie konsumenckim (stanowiąca implementację dyrektywy 2008/48/WE) nie wprowadza nowej kategorii umowy konsumenckiego rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego, która dopuszczałaby ujemne saldo rachunku, tylko określa obowiązki kredytodawcy w przypadku, gdy umowa przewiduje możliwość przekroczenia salda rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego.

Komisja Nadzoru Finansowego stoi na stanowisku, że możliwość przekroczenia salda rachunku (w tym także w przypadku umów rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego zawieranych z konsumentami) winna być indywidualnie uzgadniana. Za niedopuszczalną należy uznać praktykę narzucania przez banki możliwości powstania przekroczenia salda rachunku, poprzez wprowadzenie odpowiednich postanowień w treści wzorca umowy, który wiąże posiadacza rachunku na zasadach określonych w art. 384 KC. Zdaniem Komisji Nadzoru Finansowego umowa dopuszczająca możliwość powstania przekroczenia salda rachunku, w której postanowienia dotyczące instytucji przekroczenia zawarte zostały w treści wzorca umowy, winna być oceniana w kontekście jej zgodności z zasadami współżycia społecznego.

W przypadku umów zawieranych z konsumentami postanowienia wprowadzające instytucję przekroczenia salda rachunku winny być również oceniane w świetle art. 385¹ i art. 385³ pkt 7 KC. Narzucenie konsumentom takiego postanowienia może powodować, iż w pewnych warunkach może dojść bez wiedzy i woli konsumenta do przekroczenia salda rachunku (tj. w istocie do zaciągnięcia kredytu). Konsekwencją tego może być ponoszenie kosztów kredytu, w sytuacji, gdy posiadacz rachunku zainteresowany był jedynie

¹ Zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim kwestie dotyczące instytucji przekroczenia winy być uregulowane w umowie.

² Przekroczenie odnosi się do udostępnienia środków pieniężnych w ramach kredytu. Zgodnie z ustawą o kredycie konsumenckim jeżeli możliwe jest przekroczenie salda rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego umowa powinna zawierać m.in. stopę oprocentowania kredytu i warunki jej zmiany (art. 34 ustawy).

gromadzeniem środków na rachunku bankowym i ewentualnym dokonywaniem rozliczeń pieniężnych w ramach środków zgromadzonych na rachunku, ale nie wyrażał chęci zaciągania zobowiązania o charakterze kredytowym.

W ocenie Komisji Nadzoru Finansowego w przypadku indywidualnego uzgadniania możliwości przekroczenia salda rachunku, kontrahenci winni jednocześnie uzgadniać maksymalną wysokość przekroczenia. Praktyka taka dotyczyć powinna również uzgodnionej z konsumentem możliwości przekroczenia środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym. Wprawdzie ustawa o kredycie konsumenckim nie wprowadza maksymalnego dopuszczalnego limitu przekroczenia salda rachunku, jednakże jednocześnie w przypadku dopuszczenia w umowie przekroczenia tego salda kredytodawca nie ma obowiązku dokonywania oceny ryzyka kredytowego konsumenta. Brak wprowadzenia adekwatnej maksymalnej kwoty przekroczenia mogłoby generować istotne ryzyko nie tylko dla banków, ale również dla posiadaczy rachunków bankowych w zakresie możliwości spłaty powstałego zadłużenia z tytułu przekroczenia salda rachunku. Zaniechanie w zakresie umownego wprowadzenia maksymalnej wysokości przekroczenia winno być zdaniem KNF poddane ocenie w kontekście regulacji art. 58 ust. 1 KC, tj. czy taka czynność prawna nie ma na celu obejścia ustawy.

W kontekście powyższych uwag, należy również zauważyć, iż w przypadku kart kredytowych, uzgodniony w umowie limit kredytowy wyznacza górną wysokość środków udostępnionych kredytobiorcom. Wysokość limitu stanowi w szczególności wypadkową potrzeb kredytobiorców (określonych we wniosku kredytowym) i ich zdolności kredytowej. Stąd też, za nieprawidłową należy uznać praktykę umożliwiania przekroczenia uzgodnionego w umowie limitu kredytowego i obciążania kredytobiorców dodatkowymi kosztami z tego tytułu.

Mając na względzie powyższe uwagi oraz ryzyko prawne, jakie mogą generować nieprawidłowości w tym obszarze, Komisja Nadzoru Finansowego zwraca się z uprzejmą prośbą o przekazanie podmiotom zrzeszonym w Krajowym Związku Banków Spółdzielczych niniejszego stanowiska, w celu przeanalizowania stosowanych w tym zakresie praktyk. Przekazując powyższe, oczekuję, że banki podejmą stosowne działania, mające na celu uwzględnienie przedmiotowych uwag, co powinno przyczynić się do zwiększenia zaufania do banków oraz pogłębienia przejrzystości prowadzonej przez nie działalności.

PRZEWODNICZĄCY
KOMISJI NADZORU FINANSOWEGO

Andrzej Jakubiak